

II. ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛІСТИКИ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗУШКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сергєєва Д. Б.,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
професор кафедри правосуддя
юридичного факультету Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000–0003–1005–7046

Топорецька З. М.,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000–0002–2441–4852

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2019.3/90-99>

УДК 343:98

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЛУЖБОВОГО ПІДРОБЛЕННЯ

Анотація. У статті на підставі аналізу наукової літератури з криміналістики та кримінального процесу проведено аналіз криміналістично значущих ознак службового підроблення. Обґрунтовується, що службове підроблення є злочином, який використовується для вчинення більшості корупційних злочинів. Причини і умови його вчинення у більшості випадків пов'язані з тими факторами, які сприяють вчиненню корупційних злочинів та злочинів у сфері службової діяльності, оскільки в більшості випадків службове підроблення супроводжує їх.

Мета статті. За результатами системного аналізу наукових джерел, положень чинного законодавства України та матеріалів правозастосовної практики надати криміналістичну характеристику службовому підробленню.

Криміналістична характеристика злочину розглядається авторами як система, що містить сукупність криміналістично значущих ознак, притаманних певному виду злочину. Як і будь-яке системне утворення, криміналістична характеристика злочинів складається із взаємопов'язаних частин – елементів. Вказані елементи існують не відособлено, а пов'язані пев-

ними кореляційними зв'язками, обумовленими послідовним розміщенням елементів відповідно до послідовності розгортання злочинної діяльності, починаючи з позиції: 1) особистість злочинця, що діє в напрямку; 2) вибору предмета посягання; 3) в певній обстановці; 4) шляхом застосування певних способів; 5) що викликає відповідні наслідки у вигляді комплексу слідів і збитку.

У статті проаналізовано такі елементи криміналістичної характеристики службового підроблення: особа злочинця, предмет безпосереднього злочинного посягання, спосіб вчинення злочину, слідова картина.

Криміналістична характеристика службового підроблення дозволяє відмежувати його від інших злочинів, зокрема від підроблення документів, а також злочинів, учинених шляхом підроблення документів. Криміналістична характеристика службового підроблення полегшує визначення кола обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні щодо злочинів цього виду, та планування їх розслідування. Водночас, під час розслідування злочинів цього виду виникає низка проблем, які потребують подальшого вирішення, а тому зазначене питання вимагає окремого наукового дослідження, що стане предметом подальших наукових досліджень.

Ключові слова: службове підроблення, криміналістична характеристика злочину, офіційний документ, службова особа, підроблення.

Постановка проблеми. Кримінальна відповідальність за вчинення службового підроблення передбачена ст. 366 КК України, згідно з якою службове підроблення – складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів.

Щороку вчиняється досить багато злочинів цього виду, за ст. 366 КК у 2005–2016 роках кількість зареєстрованих злочинів становить: у 2005 р. – 5702; 2006 р. – 6740; 2007 р. – 7412; 2008 р. – 8694; 2009 р. – 8581; 2010 р. – 8280; 2011 р. – 6442; 2012 р. – 4105; 2013 р. – 6477; 2014 р. – 7160; 2015 р. – 6092; 2016 р. – 5583 випадки¹.

Службове підроблення є злочином, який використовується для вчинення більшості корупційних злочинів. Причини і умови його вчинення у більшості випадків пов'язані з тими факторами, які сприяють вчиненню корупційних злочинів та злочинів у сфері службової діяльності, оскільки в більшості випадків службове підроблення супроводжує їх. Серед таких факторів виділяють соціально-економічні, організаційно-управлінські, правові та культурно-психологічні².

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем службової злочинності в цілому та службового підроблення зокрема присвячені роботи таких учених, як: П.П. Андрушко, В.В. Білоус, О.О. Дудоров, В.М. Киричко, М.І. Мельник, В.О. Навроцький, О.В. Пчеліна, М.А. Погорецький, Т.І. Слущька, Д.М. Стародуб, Є.Л. Стрельцов, І.В. Терентьев, В.І. Тютюгін, М.І. Хавронюк, В.М. Шевчук, В.Ю. Шепітько. Водночас питання криміналістичної характеристики службового підроблення досі залишається малодослідженим.

Мета статті. За результатами системного аналізу наукових джерел, положень чинного законодавства України та матеріалів правозастосовної практики надати криміналістичну характеристику службовому підробленню.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Службове підроблення може бути самостійним злочином, коли мета злочинної діяльності службової особи полягає в підробленні певних документів. *Наприклад, особу, яка працювала завідувачою фельдшерським пунктом с. Дорошівка, визнано винною винятково у службовому підробленні (складанні та видачі неправдиво-*

¹ Остапенко Я, 'Службове підроблення: кримінологічна характеристика та запобігання' (автореф дис канд юрид наук, Харків 2017) 9.

² Остапенко Я, 'Службове підроблення: кримінологічна характеристика та запобігання' (автореф дис канд юрид наук, Харків 2017) 11.

го документа) довідки без дати та номера вихідного російською мовою про те, що певна особа дійсно перебувала на амбулаторному лікуванні з 03.08.2010 по 10.08.2010 з приводу хвороби – гострий бронхіт¹.

Службове підроблення також може бути елементом злочинної технології – комплексу взаємопов'язаних актів поведінки (кримінально каранних діянь), об'єднаних єдиним задумом і спрямованих на досягнення єдиної злочинної мети. Наприклад, особа, перебуваючи на посаді начальника Єланецького районного відділу УМВС України в Миколаївській області, вчинила службове підроблення з метою розтрати державних коштів на користь свого помічника шляхом надання йому безпідставної 20% надбавки до окладу грошового утримання за особливо важливі завдання та премії в розмірі 70–71% за відпрацьований місяць².

Криміналістична характеристика службового підроблення включає в себе такі елементи: особа злочинця, предмет безпосереднього злочинного посягання, спосіб вчинення злочину, типова «слідова картина». Між елементами криміналістичної характеристики службових підроблень існують стійкі кореляційні зв'язки. Так, при виявленні факту службового підроблення визначається його спосіб та на цій основі висуваються версії про особу злочинця, наявність або відсутність зв'язків суб'єкта з пособниками і корупціонерами в органах влади й управління, встановлюється типова «слідова картина» злочину. Предмет злочинного посягання пов'язаний з особою злочинця – вид документа, який зазнав підробки, може свідчити про суб'єкта злочину – посадовця, котрий вчинив службове підроблення. Спосіб службового підроблення обирається злочинцем залежно від

предмету злочинного посягання та обстановки.

Особа злочинця. Службове підроблення завжди вчиняється спеціальним суб'єктом – службовою особою. Якщо підроблення документа вчиняє приватна особа, то відповідальність настає за ст. 358 КК.

Поняття службової особи розкривається в нормах КК України. Водночас у процесуальних документах слідчого повинно бути чітко вказано, до якої категорії службових осіб належить особа у зв'язку із вчиненням нею діяння, оскільки обіймання особою відповідної посади може бути пов'язане із виконанням нею як функцій представника влади, так і організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків.

Особа злочинця характеризується за сукупністю ознак: соціально-демографічних, кримінально-правових, соціально-рольових та морально-психологічних.

За соціально-демографічними ознаками найчастіше службове підроблення вчиняють громадяни України (99%), віком 40–59 років (56%), чоловіки (62%), що мають вищу освіту (66%), службові особи, які працюють по найму (2%). Як правило, підроблення вчинюється особою, що набула певного трудового стажу, спеціальних навичок і досвіду роботи; при цьому специфіка виконуваних службових обов'язків прямо пов'язується з необхідністю здобуття особою відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, що часто є обов'язковою вимогою для зайняття посади у владно-управлінській структурі. Лише 14% осіб вчинили злочин у складі групи, що зумовлено механізмом злочинного посягання, який, як правило, не потребує залучення інших осіб.

За соціально-рольовими ознаками службова особа, яка вчиняє службове підроблення, характеризується високим соціальним статусом, особливо важли-

¹ Кримінальне провадження № 1-кп/590/88/17: Вирок Ямпільського районного суду від 10.08.2017. Єдиний державний реєстр судових рішень <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/68194808>> дата звернення 24.08.2018.

² Кримінальне провадження № 1-кп/476/51/2017: Вирок Єланецького районного суду Миколаївської області від 21.12.2017. Єдиний державний реєстр судових рішень <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/71191619>> дата звернення 24.08.2018.

вою є її належність до єдиної соціальної групи службовців з усіма властивими їй цінностями та інтересами, з позицій яких відбувається їх взаємодія з іншими суб'єктами службових відносин (громадяни, представники юридичних осіб тощо). У переважній більшості досліджених випадків особа перебувала у шлюбі (70%), лише 28% осіб на утриманні мали малолітніх дітей, 66% осіб на момент розгляду справи у суді продовжували працювати на займаних посадах.

За морально-психологічними ознаками особи злочинця такі особи вчиняли злочини з мотивації задоволення власних абсолютних чи відносних потреб, набуття певного матеріального або соціального статусу, нових владних повноважень, самоутвердження, протиставлення себе суспільству тощо¹.

Службове підроблення відноситься до так званих предметних злочинів. Наявність *предмету безпосереднього злочинного посягання* в цьому злочині є обов'язковою, оскільки на нього є пряма вказівка в диспозиції статті 366 КК України – офіційний документ.

Верховний Суд України вказав на ознаки, які повинен мати документ для надання йому статусу офіційного, а саме²:

1) документ повинен містити певну інформацію (відомості, дані тощо);

2) така інформація має бути зафіксована у відповідній формі (письмовій, цифровій, знаковій) і мати певні реквізити (бланк, печатку, штамп, голограму), які передбачені законом чи іншим нормативним актом;

3) інформація повинна бути зафіксована на відповідному матеріальному носії (папері, дискеті, диску, магнітній, кіно-, відео-, фотоплівці тощо) з метою її зберігання, використання або розповсюдження;

4) документ має бути складений, завіршений, виданий чи розповсюджений

в інший спосіб службовою особою від імені державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій та об'єднань, а також підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності;

5) офіційним згідно зі ст. 366 КК є лише такий документ, що містить зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію, яка підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти, які породили чи здатні породити наслідки правового характеру, чи може бути використана як документи – докази у правозастосовній діяльності, що складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадянами, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів, що складені з дотриманням визначених законом форм та містять передбачені законом реквізити.

Тобто до офіційних документів (за умови наявності перелічених вище ознак) можуть бути віднесені власне письмові документи, електронні документи, фото, звуко, відеозапис.

Наприклад, суд першої інстанції виніс виправдальний вирок особі, посилаючись на те, що видана довідка про заробітну плату не має статусу офіційного документа. Проте апеляційний суд не погодився з таким висновком, зазначивши, що: зазначена довідка відповідає формі затвердженої наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 27 серпня 2008 року за № 192, оскільки містить такі необхідні реквізити як назва підприємства,

¹ Остапенко Я, 'Службове підроблення: кримінологічна характеристика та запобігання' (автореф дис канд юрид наук, Харків 2017) 8.

² Практика розгляду кримінальних справ про злочини, склад яких передбачено ст. 366 Кримінального кодексу України (службове підроблення): Узагальнення Верховного Суду України від 19.10.2009. База даних «Законодавство України» <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/n_002700-09> дата звернення 24.08.2018.

його місцезнаходження, ідентифікаційний код ЄДРПОУ, інформацію про працівника підприємства, на якого видана ця довідка, відомості про нараховану йому заробітну плату, підпис керівника підприємства та відтиск печатки підприємства. Ця довідка була прийнята банком та вказувала на платоспроможність боржника, слугувала підставою для реструктуризації кредиту, тобто тягла за собою певні правові наслідки¹.

Деталізував свою позицію Верховний Суд України в Постанові від 09.07.2015 у справі № 5–50кс15, зазначивши: при встановленні ознак офіційного документа як предмета злочину слід керуватися такими критеріями: документ має бути складено, видано чи посвідчено відповідною особою в межах її професійної чи службової компетенції за визначеною законом формою та з належними реквізитами; зафіксована в такому документі інформація повинна мати юридично значущий характер – підтверджені чи засвідчені нею конкретні події, явища або факти мають спричиняти чи бути здатними спричинити наслідки правового характеру у вигляді виникнення (реалізації), зміни або припинення певних прав та/або обов'язків. Невідповідність документа хоча б одному з наведених критеріїв перешкоджає визнанню його офіційним².

У 2018 році новостворений Верховний Суд зазначив: при встановленні ознак офіційного документа як предмета злочину слід керуватися такими критеріями: документ має бути складено, видано чи посвідчено відповідною особою в межах її компетенції за визначеною законом формою та з належними реквізитами; зафіксована в такому докумен-

ті інформація повинна мати юридично значущий характер – підтверджені чи засвідчені нею конкретні події, явища або факти мають спричиняти чи бути здатними спричинити наслідки правового характеру у вигляді виникнення (реалізації), зміни або припинення певних прав та/або обов'язків³.

Згідно з КПК України (ст. 99) документом є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження.

Дублікат документа (документ, виготовлений таким самим способом, як і його оригінал), а також копії інформації, що міститься в інформаційних (автоматизованих) системах, телекомунікаційних системах, інформаційно-телекомунікаційних системах, їх невід'ємних частинах, виготовлені слідчим, прокурором із залученням спеціаліста, визнаються судом як оригінал документа (ч. 4 ст. 99 КПК України).

Спосіб вчинення службового підроблення проявляється в активних діях службової особи. Диспозиція статті 366 КК України передбачає види підроблення документів: а) складання неправдивих офіційних документів; б) видача завідомо неправдивих офіційних документів; в) внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей; г) інше підроблення офіційних документів.

Верховний Суд України зазначив, що необхідно розуміти під цими діями, а саме:

¹ Кримінальне провадження № 11-кп/773/154/17: Вирок Апеляційного суду Волинської області від 14.06.2017. Єдиний державний реєстр судових рішень <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/67108552#>> дата звернення 24.08.2019.

² Справа № 5–50кс15: Постанова Верховного Суду України від 09.07.2015. Юридичний інтернет-ресурс «Протокол» <[http://protokol.com.ua/ua/vsu_dokumentu_shcho_mistyat_informatsiyu_yaka_posvidchue_fakti_zdatni_sprichiniti_naslidki_pravovogo_harakteru_napriklad_realizatsiyu_osoboyu_ii_prav_e_ofitsynimi_dokumentami_i_mogut_predmetom_slugbovogo_pidroblennya_\(vsu_5_50ks15_09_07_15\)/](http://protokol.com.ua/ua/vsu_dokumentu_shcho_mistyat_informatsiyu_yaka_posvidchue_fakti_zdatni_sprichiniti_naslidki_pravovogo_harakteru_napriklad_realizatsiyu_osoboyu_ii_prav_e_ofitsynimi_dokumentami_i_mogut_predmetom_slugbovogo_pidroblennya_(vsu_5_50ks15_09_07_15)/)> дата звернення 24.08.2019.

³ Справа № 461/7315/15-к: Постанова Верховного Суду України від 01.03.2018. Єдиний державний реєстр судових рішень <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72641802>> дата звернення 24.08.2019.

Складання неправдивих документів – це повне виготовлення документа, який містить інформацію, що не відповідає дійсності. При цьому форма та реквізити документа відповідають необхідним вимогам.

У цьому випадку має місце інтелектуальне підроблення документа, коли зміни вносяться в текст (зміст) документа, при цьому за своєю формою документ не відрізняється від справжнього, оскільки містить необхідні реквізити (дату, номер, підпис, печатку тощо). Таке підроблення, на відміну від матеріального, складніше виявити, оскільки видимих ознак недостовірності документа немає.

Досить часто службове підроблення таким способом вчиняється з метою приховання вчинення інших вже вчинених злочинів (розтрата майна службовою особою, приховання фактів нецільового використання бюджетних коштів, ухилення від сплати податків тощо), тобто є одним зі способів приховання інших злочинів або ж для вчинення нових злочинів.

Видача неправдивих документів означає надання фізичним або юридичним особам такого документа, зміст якого повністю або частково не відповідає дійсності та який був складений або службовою особою, яка його видала, або іншою службовою особою. Видача неправдивого документа матиме місце й у тому випадку, якщо документ був складений приватною особою, але потім був засвідчений службовою особою і виданий нею іншим фізичним чи юридичним особам від імені тієї організації, яку представляє службова особа, що видала цей документ.

У цьому випадку виготовлення документа (його інтелектуальне підроблення) є способом підготовки до вчинення його видачі, оскільки цілями службового підроблення, як правило, є не просто складання документа і залишення в паперах установи, а використання такого підробленого документа в інтересах певних осіб (наприклад, виготовлення паспорта громадянина України для виїз-

ду за кордон, пов'язане з бажанням особи перетнути кордон, використовуючи цей документ; видача довідки про відсутність судимості пов'язана з необхідністю її пред'явлення за місцем роботи, служби тощо; виготовлення неправдивої ухвали суду про дозвіл на обшук, призначене для полегшення проникнення особи до будинку), тому виготовлення нерозривно пов'язане з видачою такого підробленого документа для його подальшого використання, як правило, у злочинних цілях, коли службове підроблення є лише частиною злочинної технології. У цьому випадку службове підроблення є одним зі способів підготовки до вчинення інших злочинів.

Внесення до документів неправдивих відомостей означає включення інформації, яка повністю або частково не відповідає дійсності, до офіційного документа. При цьому форма документа та всі його реквізити відповідають необхідним вимогам.

У цьому випадку має місце інтелектуальне підроблення (зміна змісту документа), яке може бути здійснене винятково службовою особою, яка має доступ до офіційних документів і уповноважена на їх складання. Тобто особа під час складання офіційного документа вносить до нього неправдиві відомості або ж в подальшому частково змінює зміст документа: внесення неправдивих відомостей до реєстрів, бухгалтерських книг тощо.

Інше підроблення документів становить собою повну або часткову зміну змісту документа чи його реквізитів, однак не за рахунок внесення до нього неправдивих відомостей, а шляхом їх виправлень, підчищень, дописок, витравлювань чи використання інших подібних способів. Інше підроблення документів є своєрідним антиподом внесення до документа неправдивих відомостей, оскільки неправдиві відомості у цьому випадку до документа не вносяться, а виправляються або знищуються відомості, що вже є у документі та відповідають дійсності.

Тут йдеться винятково про матеріальне підроблення документів (зміну їх первісної форми) шляхом: заміни частини документа (видалення сторінок, додавання нових сторінок, вклеювання фотокартки, заміна планів, схем, креслень тощо); видалення тексту шляхом підчищення травлення, змивання; внесення нових записів шляхом дописування, додруковування, домальовування тощо.

Звісно поділ способів підроблення на матеріальні та інтелектуальні (ідеальні) є дещо умовним, оскільки вплив на форму документа (підчищення, травлення, дописка тощо) тим самим впливає і на його зміст. Проте тут слід звертати увагу на документ як слідосприймаючий об'єкт: якщо в результаті підроблення документа залишаються матеріальні сліди (змінюється його форма), тоді йдеться про матеріальне підроблення; якщо ж в результаті підроблення змінюється лише зміст документа без зміни форми (подаються неправдиві чи викривлені відомості), йдеться про інтелектуальне (ідеальне) підроблення документа.

Можливе поєднання матеріальних та інтелектуальних (ідеальних) способів підроблення документів, проте це більш характерно не для службового, а іншого підроблення документів, коли особа не має доступу до офіційних бланків установи, її печаток та штампів.

Типова «слідова картина» службового підроблення характеризується наявністю певних типових слідів. Оскільки службове підроблення є так званим предметним злочином, основним матеріальним слідом вчинення цього злочину буде підроблений офіційний документ. Без наявності підробленого документа неможливо встановити факт вчинення службового підроблення.

З вказаних документів можливе встановлення низки інших обставин, зокрема: встановлення фактів, викладених у документах, встановлення способу

виготовлення документа, встановлення особи, яка виготовила документ; встановлення факту і способу підроблення документа.

Кожному зі способів підроблення документів характерна наявність певних слідів, які відображаються на самому документі. За цими слідами і можна встановити спосіб підробки та особу, яка її вчинила. Ознаки, які характеризують певний спосіб підробки документа, можна поділити на три групи: ознаки способу виготовлення документа; ознаки способу підроблення документа, ознаки внесення завідомо неправдивої інформації в документ¹.

Ознаками способу виготовлення документа є характерні сліди, які залишають на документі технічні засоби в результаті його виготовлення (пишуче приладдя, комп'ютерна техніка, розмножувальна та копіювальна техніка, кліше печаток і штампів тощо).

Ознаками способу підроблення документів є матеріальні сліди, які залишаються в результаті матеріального підроблення документів (нерівності паперу, стоншення паперу в місці підчистки, нерівні краї печаток, розмитий текст, відмінності в кольорі чорнила тощо). Слідами інтелектуального підроблення є неузгодженості та суперечності змісту документа з іншими частинами документа або іншими документами, достовірність яких не викликає сумніву, показаннями інших осіб, які сприймали факти, що викладені в документі з перекрученнями чи взагалі неправдиво.

Коли ж службовим підробленням супроводжується вчинення іншого злочину, важливим джерелом інформації є інші документи, в яких відбивається вся службова офіційна діяльність персоналу, що може дати повну картину керівництва організацією (установою, підприємством) на всіх рівнях і в усіх ланках, допомогти усвідомити характер органі-

¹ А Балонь, 'Типова «слідова картина» злочинів, вчинених з використанням службовою особою своїх повноважень та її значення для розслідування' (2014) 11 *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету* 118.

заційно-розпорядчої діяльності, виявити нормальний порядок, звичну і оптимальну технологію (процедуру) і віднайти алогізми, збої в роботі.

Важливим інформативним елементом є й особисте життя злочинця та членів його сім'ї, рівень достатку, спосіб життя, власність, отримані (придбані) нещодавно цінні об'єкти (автомобіль, квартира, будинок).

Важливими для розслідування є також ідеальні сліди службового підроблення, відомості, якими володіють колеги по роботі, родичі, знайомі, заінтересовані особи (конкуренти в торгах, інші заявники на отримання певних благ тощо) і безумовно, співучасники злочинців і самі злочинці.

Їх носіями можуть бути особи, які безпосередньо сприймали злочинну діяльність (очевидці), та особи, які безпосередньо не сприймали злочинну діяльність, але сприймали її результати та різноманітні сліди.

Для виявлення носіїв ідеальних слідів важливе значення має місце і час вчинення злочину. Оскільки службове підроблення вчиняється, як правило, на робочому місці злочинця у робочий час (оскільки злочинцю необхідно виготовити підроблений документ, зареєструвати його в реєстрах, надати йому обов'язкові реквізити: зареєструвати в реєстрах та присвоїти номер документа, отримати певні погодження, поставити печатки чи штампи тощо), свідками цього злочину будуть колеги по роботі (секретар, відповідальний працівник за присвоєння номера документа, візування, проставляння печатки тощо). Ці ж особи можуть надати інформацію і про невідповідність змісту документа іншим

документам (підтвердити факти інтелектуального підроблення).

До другої групи носіїв ідеальних слідів можемо віднести працівників контролюючих органів; родичів, друзів, знайомих злочинця, яким він розповів про факти злочинної діяльності; співробітників інших установ, організацій для пред'явлення яким готувався цей документ; випадкові свідки тощо.

Висновки. Таким чином, криміналістична характеристика службового підроблення є системою криміналістично значущих ознак цього виду злочину, яка включає в себе такі елементи: особа злочинця, предмет безпосереднього злочинного посягання, спосіб вчинення злочину, типова «слідова картина». Вказані елементи пов'язані між собою кореляційними зв'язками, які відображають динамічний, «фазовий» характер, обумовлений послідовним розміщенням елементів відповідно до послідовності розгортання злочинної діяльності. Криміналістична характеристика службового підроблення дозволяє відмежувати його від інших злочинів, зокрема від підроблення документів, а також злочинів, учинених шляхом підроблення документів. Криміналістична характеристика службового підроблення полегшує визначення кола обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні щодо злочинів цього виду, та планування їх розслідування. Водночас, під час розслідування злочинів цього виду виникає низка проблем, які потребують подальшого вирішення, а тому зазначене питання потребує окремого наукового дослідження, що стане предметом подальших наукових досліджень.

REFERENCES

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

LEGISLATION

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine] Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>> data zvernennia 03.03.2019 [in Ukrainian].

CASES

2. Kryminalne provadzhennya № 1-кп/590/88/17: Vyrok Yampilskoho rayonnoho sudu vid 10.08.2017. [Decision of the Yampil district court, 10/08/2017 in case no 1-кп/590/88/17] Yedynyy derzhavnyy reyestr sudovykh rishen <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/68194808>> data zvernennya 24.08.2019 [in Ukrainian].

3. Kryminalne provadzhennya № 1-кп/476/51/2017: Vyrok Yelanetskoho rayonnoho sudu Mykolayivskoyi oblasti vid 21.12.2017. [Decision of the Yelanets district court of the Nikolaev area, 21/12/2017 in case no 1-кп/476/51/2017] Yedynyy derzhavnyy reyestr sudovykh rishen <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/71191619>> data zvernennya 24.08.2019 [in Ukrainian].

4. Kryminalne provadzhennya № 11-кп/773/154/17: Vyrok Apelyatsiynoho sudu Volynskoyi oblasti vid 14.06.2017. [Decision of the Court of Appeal of Volyn region, 14/06/2017 in case no 11-кп/773/154/17] Yedynyy derzhavnyy reyestr sudovykh rishen <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/67108552#>> data zvernennya 24.08.2019 [in Ukrainian].

5. Sprava № 5–50ks15: Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrayiny vid 09.07.2015. [Resolution of the Supreme Court of Ukraine, 09/07/2015 in case no 5–50ks15:] Yurydychnyy internet-resurs «Protokol» <[http://protokol.com.ua/ua/vsu_dokumenti_shcho_mistyat_informatsiyu_yaka_posvidchue_fakti_zdatni_sprichiniti_naslidki_pravovogo_harakteru_napriklad_realizatsiyu_osoboyu_ii_prav_e_ofitsiynimi_dokumentami_i_mogut_predmetom_slugbovogo_pidroblennya_\(vsu_5_50ks15_09_07_15\)/](http://protokol.com.ua/ua/vsu_dokumenti_shcho_mistyat_informatsiyu_yaka_posvidchue_fakti_zdatni_sprichiniti_naslidki_pravovogo_harakteru_napriklad_realizatsiyu_osoboyu_ii_prav_e_ofitsiynimi_dokumentami_i_mogut_predmetom_slugbovogo_pidroblennya_(vsu_5_50ks15_09_07_15)/)> data zvernennya 24.08.2019 [in Ukrainian].

6. Sprava № 461/7315/15-k: Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrayiny vid 01.03.2018. [Resolution of the Supreme Court of Ukraine, 01/03/2018 in case no 461/7315/15-k] Yedynyy derzhavnyy reyestr sudovykh rishen <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72641802>> data zvernennya 24.08.2019 [in Ukrainian].

BIBLIOGRAPHY

THE DISSERTATION AUTHOR'S ABSTRACT

7. Ostapenko Y S, 'Sluzhbove pidroblennya: kryminolohichna kharakterystyka ta zapobihannya' [Service counterfeiting: criminological characteristics and prevention] (avtoref dys kand yuryd nauk, Kharkiv 2017) 19 [in Ukrainian].

ARTICLES

8. Balon A B, 'Typova «slidova kartyna» zlochyniv, vchynenykh z vykorystannyam sluzhbovoyu osoboyu svoyikh povnovazhen ta yiyi znachennya dlya rozsliduvannya [A typical follow-up image of offenses using an authorized officer and its significance for investigation] (2014) 11 Bulletin of the International Humanities University 118. [in Ukrainian].

WORKING PAPERS

9. Praktyka rozhlyadu kryminalnykh sprav pro zlochyny, sklad yakykh peredbacheno st. 366 Kryminalnoho kodeksu Ukrayiny (sluzhbove pidroblennya): [The practice of criminal proceedings on crimes, the composition of which is provided by Art. 366 of the Criminal Code of Ukraine (official forgery)] Uzahal'nennya Verkhovnoho Sudu Ukrayiny vid 19.10.2009 r. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrayiny» http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/n_002700-09 data zvernennya 24.08.2019 [in Ukrainian].

Serhieieva D.,

*Doctor of Law sciences, Senior Researcher,
Professor of the Department
of Justice Faculty of Law
Taras Shevchenko National University of Kyiv
ORCID ID:0000–0003–1005–7046*

Toporetska Z.,

*Candidate of law sciences,
Assistant Professor of the Department
of Justice Faculty of Law
Taras Shevchenko National University of Kyiv
ORCID ID: 0000–0002–2441–4852*

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2019.3/90-99>

CRIMINALISTICS CHARACTERISTICS OF OFFICIAL FORGERY

Annotation. *In the article, based on the analysis of scientific literature on criminalistics and criminal process, the analysis of criminalistics characteristics features of official forgery. It is justified that official forgery is a crime that is used to commit the majority of corruption crimes. In most cases, the causes and conditions of its commission are related to the factors that contribute to the commission of corruption and official misconduct, as in most cases, official forgery accompanies them.*

The purpose of this article is to study the criminalistics characteristics of office counterfeiting. The criminalistics characteristic of the crime is considered by the authors as a system containing a set of forensic significance features inherent in a certain type of crime.

Like any system education, criminalistics characterization of crimes consists of interconnected components – elements. The indicated elements are not isolated, but connected with certain correlation links, determined by the sequential placement of elements in accordance with the sequence of deployment of criminal activity, starting from the position: 1) personality of the offender acting in the direction 2) the choice of the object of the criminal offense, 3) in a certain environment, 4) by applying certain methods, 5) causing the corresponding effects in the form of a set of tracks and damage. The following elements of criminalistics characteristics of official forgery are analyzed in the article: the identity of the offender, the subject of direct criminal assault, the method of committing the crime, the following picture.

The criminalistics characteristics of official forgery allows to distinguish it from other crimes, in particular from forgery of documents, as well as crimes committed through forgery. The criminalistics characteristics of official forgery facilitates the identification of the circumstances to be proven in criminal proceedings for crimes of this kind and the planning of their investigation. At the same time, during the investigation of crimes of this kind, there are a number of problems that need further resolution, and therefore the issue requires separate scientific research, which will be the subject of further scientific research.

Keywords: *official forgery, criminalistics characteristics of the crime, official document, officer, forgery.*

Стаття надійшла до редакції журналу 31.10.2019.